

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 18.09.2022
Published/Yayınlanma 31.10.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Işçı, T.G. & Yazıcı, K. (2022). Öğretmen adaylarının gözünden ortaokul sosyal bilgiler derslerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(88), 1986-1994.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3304>

Dr. Tuğçe Gamze IŞÇI
<https://orcid.org/0000-0002-0287-9886>
Niğde/TÜRKİYE

Prof. Dr. Kubilay YAZICI
<https://orcid.org/0000-0002-6057-8192>
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Niğde/TÜRKİYE

ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖZÜNDEN ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ¹

PROBLEMS EXPERIENCED IN SECONDARY SCHOOL SOCIAL STUDIES CLASSES FROM THE VIEWPOINTS OF PROSPECTIVE TEACHERS AND SOLUTION RECOMMENDATIONS

Issue/Sayı: 88

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Yakın zamana kadar ülkemizde eğitim fakültelerinde okutulan öğretim programları Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanmakta ve tüm üniversitelerde sabit programlar olarak uygulanmaktaydı. Öğretim programlarının içeriğinde yaşanan dönüşüm ve yapılan güncellemelerle birlikte eğitim fakültelerine, ders içeriklerinde belli oranda ekleme ve çıkarma yapma yetkisi verilmiştir. Yapılan değişikliklere rağmen ilgili alan yazında özellikle 5-7. Sınıflar arasında okutulan sosyal bilgiler derslerinde çeşitli sorunların yaşandığı sıklıkla dile getirilmeye devam etmektedir. Yaşanan sorunların ve çözüm önerilerinin neler olduğunun öğretmenlik uygulamaları derslerini (I-II) alan geleceğin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından dile getirilmesi önemli görülmektedir. Çünkü bu dersler sayesinde öğretmen adayları lisans düzeyinde edindikleri bilgi ve becerileri gözlemlene ve uygulama imkânına sahip olmaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışma ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortaokul sosyal bilgiler derslerinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri öğretmen, öğrenci, ders kitabı ve öğretim programı odaklı ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış, çalışma grubunun oluşturulması aşamasında ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılının bahar döneminde 4. Sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, görüşmelerden elde edilen veriler betimsel yöntemle analiz edilmiştir. Ulaşılan bulgular ise alan yazında kapsamında tartışılmış ve uygun önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretmen adayı, öğretmenlik uygulaması dersleri.

ABSTRACT

Until recently, the curricula taught in faculties of education in our country were prepared by the Council of Higher Education and applied as fixed programs in all universities. With the transformation and updates in the content of the curricula, faculties of education have been given the authority to add and remove a certain amount of course content. Despite the changes made, it is frequently mentioned in the related literature that various problems are experienced in social studies lessons taught especially in the classes between the 5th and 7th grades. It is considered important that prospective social studies teachers who take the teaching practice courses (I-II) express the problems and solution proposals. Because, thanks to these courses, pre-service teachers have the opportunity to observe and apply the knowledge and skills they have acquired at the undergraduate level. In this study, the opinions of prospective social studies teacher candidates about the problems experienced in the secondary school social studies lessons and their solution recommendations were determined with a focus on teachers, students, the textbook and the curriculum. The research was designed as a case study, one of the qualitative research methods, and the study group was selected through the criterion sampling method, one of the purposive sampling methods. In this context, the study group of the research consisted of prospective social studies teachers who studied in the 4th grade in the spring semester of the 2021-2022 academic year. The data were obtained through a semi-structured interview form and analysed by descriptive method. The findings were discussed within the related literature and various recommendations were made accordingly.

Keywords: Social studies, prospective teacher, teaching practice courses.

¹ Bu makale 6. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongre'sinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Bir ülkenin eğitim sisteminin niteliğinin belirlenmesinde, sistemin uygulayıcıları olan öğretmenler önemli rol oynarlar. Bu nedenle eğitim sistemlerinde hem bugünün hem de geleceğin gerektirdiği nicelik ve niteliklere sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi son derece önemlidir (Atanur Başkan, Aydın & Madden, 2006). Diğer bir ifadeyle öğrencilerin ihtiyaçlarında yaşanan farklılaşma, yeni eğitim yaklaşımlarının ortaya çıkmasına bu durum ise eğitim sürecinin önemli bir bileşeni olan öğretmenlerin yüksek yeterliğe sahip olmalarına ve bu mesleğe yeni anlamlar yüklenmesine yol açmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Bu durum ülkemizde özellikle Eğitim Fakülteleri bünyesinde var olan öğretmen yetiştirme programlarında verilen eğitimin farklı bir boyuta taşınmasında etkili olmuştur (Akdemir, 2013). Bu eğitimde öğretmen adaylarının alan bilgisi, genel kültür ve meslek bilgisi gibi içeriklere hâkim olmalarının (Bilir, 2011) yanı sıra rol model olabilme, mesleğe yatkınlık ve sevecen olma gibi kişisel özellikleri de bünyelerinde barındırmalarının önemli olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. Bu anlayış neticesinde öğretmen yetiştirme programlarının teori ve uygulama aşamasının iç içe geçmiş bir şekilde oluşturulması düşünülmüştür (Baştürk, 2009). Bu düşüncenin bir boyutunu oluşturan öğretmenlik uygulaması dersleriyle kamu-üniversite iş birliğinin bir şekli olan (Güven, 2010) öğretmen adaylarının uygulama okullarında staj yapmaları eğitim fakülteleriyle Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokolle hayata geçirilmiştir (Akdemir, 2013). Öğretmenlik uygulaması derslerini diğer derslerden ayıran husus ise öğretmen adaylarının eğitimini aldıkları hedef kitle ile aynı ortamda bulunarak hem onların derste edindikleri bilgileri uygulamaya dönüştürmelerine hem de mesleki bilgi ve beceri kazanmalarına imkân sağlamasıdır (Görgen, Çokçalışkan ve Korkut, 2012). Öğretmen adaylarının lisans eğitiminde edindikleri bilgi, beceri ve değerlerin okullarda nasıl karşılık bulduğunu idrak etmeleri aşamasında öğretmenlik uygulaması derslerinin staj boyutunda almış oldukları eğitim önemlidir. Çünkü onların bu süreçleri doğrudan yaşayan bireyler oldukları düşünüldüğünde eğitim fakültelerinde verilen mesleki eğitimin, sahada verilen eğitimle ne kadar uyumlu olduğunu gözlemlenmeleri son derece önemli görülmektedir.

İlgili alan yazın incelendiğinde sosyal bilgiler ve diğer farklı lisans programlarında okutulan öğretmenlik uygulaması dersleriyle ilgili çalışmaların var olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların tamamında öğretmenlik uygulaması dersinin işlenişi ile ilgili genel bir içerik ve değerlendirmenin var olduğu görülmektedir (Bkz. Bektaş ve Ayvaz, 2012; Çelikkaya, 2011; Kırksekiz vd., 2015; Kılıç, 2004; Özdaş ve Çakmak, 2018; Şimşek, Alkan ve Erdem, 2013).

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerine yönelik görüşlerini içeren çalışmalar (Altıntaş ve Görgen, 2014; Aslan ve Sağlam, 2018; Baştürk, 2009, Çepni, Aydın ve Şahin, 2015; Dönmez-Usta ve Turan-Güntepe, 2016; Eraslan, 2009; Özkılıç, Bilgin ve Kartal, 2008; Sünkür-Çakmak, 2019; Yılmaz ve Kab, 2013; Yılmaz ve Özçakmak, 2015) bulunmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerinde yaşanan sorunları çözüm önerileriyle ele alan araştırmalar da yapılmıştır (Çepni ve Aydın, 2015; Göktaş ve Şad, 2014; Kale, 2011; Taşdere, 2014; Yıldırım-Çakar, Uzun ve Tekerek, 2021).

Ancak dersin uygulama aşamasında yaşanan sorunları farklı boyutlarla ele alan bir çalışmaya halihazırda rastlanmamıştır. Bu nedenle gerçekleştirilen bu araştırmayı diğer araştırmalardan ayıran taraf öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulaması dersinin pratik kısmında gerçekleştirdikleri öğretmenlik deneyimlerinde gözlemledikleri sorunların farklı boyutlara göre çözüm önerileriyle birlikte ele alınmasıdır. Yaşanan sorunların ve çözüm önerilerinin neler olduğunun öğretmenlik uygulaması derslerini (I-II) alan geleceğin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından dile getirilmesi önemli görülmektedir. Çünkü bu dersler sayesinde öğretmen adayları lisans düzeyinde edindikleri bilgi ve becerileri gözleme ve uygulama imkânına sahip olmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırma ile hem alan yazındaki önemli bir eksikliğin giderileceği hem de öğretmen adaylarının gözünden yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerinin dile getirileceği düşünülmektedir. Öğretmenlik uygulaması dersinin staj kısmında karşılaşılan sorunlar dört boyut dikkate alınarak öğretmen adaylarına yöneltilmiş ve onlardan ifade ettikleri sorunların giderilmesi için çözüm önerileri getirmeleri istenmiştir. Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının staj yapma imkânı buldukları ortaokul sosyal bilgiler derslerinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri çözüm önerileriyle birlikte öğretmen, öğrenci, ders kitabı ve öğretim programı odaklı ele almak amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırmanın alt problemleri ise şöyle belirlenmiştir:

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinin staj kısmında girdikleri ortaokul sosyal bilgiler derslerinde gözlemledikleri;

1. Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?
2. Öğrencilerden kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?
3. Ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?
4. Öğretim programından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşamda bir durum ya da durumların çoklu bilgi kaynakları kullanılarak derinlemesine araştırılmasını gerektiren nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2013). Gerçekleştirilen bu çalışmada da öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulamasında sosyal bilgiler derslerinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerinin derinlemesine incelenmesi amaçlandığından durum çalışması deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından belirlenen ölçütlere göre oluşturulan örnekleme türü olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenliği programında 4. Sınıfta öğrenim görmek ve öğretmenlik uygulaması derslerini almak temel ölçüt olarak belirlendiğinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılının bahar döneminde 4. Sınıfta öğrenim gören 16 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Uygulama Süreci

Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. İlgili alan yazın taranmış ve araştırmanın amacına göre taslak görüşme soruları hazırlanmıştır. Bir sonraki aşamada görüşme soruları 2 Sosyal Bilgiler Eğitimsi ve 1 Ölçme Değerlendirme Uzmanı tarafından incelenmeye tabi tutulmuştur. Uzman görüşü doğrultusunda görüşme formu tekrar düzenlemiş ve dil ve anlatım, ifade bozukluğu ve anlaşılması zor olabilecek sorular yeniden şekillendirilmiştir. Görüşme formunun araştırmanın amacına uygun olup olmadığını test etmek için bir öğretmen adayı ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Yapılan uygulamaların ardından elde edilen bilgilerden yararlanılarak görüşme formuna son hali verilmiş ve araştırma doğrultusunda katılımcılara yöneltilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, tümdengelimci analiz olarak da ifade edilmektedir. Burada temel amaç araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlemektir. Tümdengelimci analizde görüşme yapılan kişilerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Burada amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Elde edilen veriler sistematik olarak betimlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel veriler K1, K2, K3...K16 şeklinde kodlanmış, katılımcılardan alınan görüşler çalışmanın bulgular kısmında bu numaralar ile ifade edilmiştir.

2.5. Araştırmada İnanırcılık, Aktarılabirlik, Tutarlılık ve Teyit Edilebilirlik

Araştırmanın inanırcılığını arttırmak amacıyla ilgili alanyazın incelenerek görüşme formu oluşturulmuştur. Araştırma sürecinde nesnel olmaya dikkat edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen veriler farklı bir araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, görüş birliği sağlanmıştır. Araştırma sürecinin her aşaması aktarılabirliği arttırmak amacıyla okuyucuya sunulmuştur. Bu doğrultuda araştırma raporu ayrıntılı olarak yazılmış, bulgular bölümünde doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırma sürecinde nesnel olmaya dikkat edilmiş, elde edilen veriler farklı bir araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, görüş birliği sağlanmıştır. İki araştırmacının birbirlerinden bağımsız olarak kullandıkları kodların tutarlılığı "Görüş Birliği" ya da "Görüş Ayrılığı" şeklinde işaretlenmeler yapılarak belirlenmiştir. Tüm bu kodlamaların güvenilirliğin hesaplanması için Miles & Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$] kullanılmıştır. Her sorun için yapılan güvenilirlik hesaplamasında % 90 ile % 98 arasında bir sonuca ulaşılmıştır. Araştırmanın teyit edilebilirliğini (dış güvenirliliğini) sağlamak için araştırma sürecinde

elde edilen veriler, okuyucuların inceleyebilmelerine imkân sunmak için araştırmacılar tarafından saklanmaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın “Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde sosyal bilgiler öğretmenlerinden kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?” alt problemine yönelik katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucunda katılımcıların çoğunluğunun (n=13) sosyal bilgiler öğretmenlerinden kaynaklanan sorunlar olduğunu, 3 katılımcının ise herhangi bir sorun olmadığını dile getirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ifade ettikleri sosyal bilgiler öğretmenlerinden kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

	Katılımcılar	n	
Sorunlar	Teknolojik materyal kullanamama	K1, K2, K15	3
	Sınıf hakimiyeti yetersizliği	K1	1
	Öğretmenlerin geleneksel eğitim yöntemlerinin dışına çıkamaması	K2, K3, K4, K6, K10, K11, K12, K13	8
	Öğretmenlerin motivasyonların düşük olması	K3, K6	2
	Öğretmenlerin alan hakimiyeti yetersizliği	K3, K9, K13	3
	Öğretmenlerin farklı materyaller kullanmaması	K4, K5, K6, K15	4
	Öğrencilerle yeterli kadar iletişim kuramamaları	K5, K6	2
	Öğretmenin konuları anlatırken gündelik hayatla ilişkilendirme kurmaması	K5, K8	2
Çözüm Önerileri	Öğretmenlere teknoloji tabanlı eğitimler verilmeli	K1, K12, K15	3
	Diksiyon eğitimi verilmeli	K1	1
	Öğretmenlere güncel öğretim yöntemleriyle ilgili eğitim verilmeli	K2, K3, K4, K6, K10, K12	6
	Öğrencilere daha fazla uygulama etkinliği yaptırılmalı	K3, K12	2
	Öğretmenlerin motivasyonlarını arttıracak uygulamalar yapılmalı	K3, K6, K12	3
	Öğretmenlere alternatif materyaller sunulmalı	K4, K5, K6, K11, K15	5
	Sosyal bilgiler öğretmenlerine kendi alanlarına özgü eğitimler verilmeli	K9, K12	2
	Sınıftaki öğrenci sayıları azaltılarak öğretmenlerin öğrencileriyle daha çok iletişim kurması sağlanmalı	K5, K6	2
	Öğretmenler gündelik hayatı daha fazla kullanarak derste örnekler vermeli	K5, K8	2
	Sorun yok	K7, K14, K16	3

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların en çok (n=8) “Öğretmenlerin geleneksel eğitim yöntemlerinin dışına çıkamaması” ifade ettikleri sorun olduğu görülmektedir. Bu sorunun çözümüne yönelik ise bazı katılımcılar “Öğretmenlere güncel öğretim yöntemleriyle ilgili eğitim verilmeli” önerisinde bulunmuşlardır. Teknoloji odaklı materyal ve etkinlik kullanmama, katılımcıların gözlemlediği öğretmen kaynaklı sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle teknoloji tabanlı eğitimlerin verilmesi ve farklı materyal kullanımının teşvik edilmesi katılımcıların bu konuya yönelik önerileri arasında yer almıştır. Konuya yönelik bazı katılımcıların görüşlerine ise aşağıda yer verilmiştir.

“Bazı öğretmenler akıllı tahtayı etkin kullanamıyor bu durum ders içerisinde vakit kaybına sebep oluyor. Bu sorunun çözümü için öğretmenlere teknolojik araçlar konusunda gerekli eğitimler uygulamalı olarak verilmelidir.” K1

“Öğretmenler öğrencilerin derse olan ilgilerini arttıracak etkinlikler yapmıyor, farklı öğretim materyalleri kullanmıyorlar.” K3

“Öğretmenler güncel konulara çok yabancı kalıyor ve bu da dersin içeriğinde eksikliklerin olmasına neden olmaktadır. Öğretmenler için güncel konular ile ilgili bir kurs yapılabilir ya da MEB öğretmenlere güncel konular için küçük bir kitapçık hazırlayıp gönderebilir.” K8

“Değişen bilgilere çok hâkim değiller mesela neyin nerede daha çok yetiştiğine her sene bununla ilgili konferans verilebilir.” K9

“En büyük sorun hala geleneksel eğitim düzenine göre ders anlatılmaktadır. Çağdaş ve Yapılandırmacı anlatımlar pek kullanılmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için öğretmenlerin daha çağdaş eğitim ve eğitsel oyunların harmanlandığı yöntemleri kullanabilirler. Bu doğrultuda ders kitabı ve etkinlikler hazırlanabilir.” K10

“Sınıftaki dersin işlenişi sadece anlatım yoluyla ve bilgi verme biçiminde gerçekleşirse, öğrenciler bir süre sonra derse olan ilgilerini yitirebiliyorlar. Bu yüzden öğretim salt düz anlatım yöntemiyle değil de çocuklarında öğretim faaliyetlerinde etkin rol alabileceği etkinlik temelli öğretim yöntemiyle işlendiği vakit daha faydalı olacağını düşünüyorum.” K12

3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

“Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerden kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?” alt probleminde katılımcıların tamamının öğrencilerden kaynaklanan sorunlar olduğunu dile getirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerine göre sosyal bilgiler dersinde öğrencilerden kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğrencilerden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

	Katılımcılar	n
Sorunlar	Disiplin sorunları.	11
	Tarih konularını ilişkilendirememesi.	1
	Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması.	3
	Konuyu öğrenmeye değil sınavı geçmeye odaklanmaları.	1
	Sosyal bilgiler dersini diğer derslere göre ciddiye almamaları ve yeterince ilgi göstermemeleri.	5
Çözüm Önerileri	Aileler disiplin sorunu konusunda bilgilendirilmeli, öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırılmalıdır.	6
	Öğretmenler sınıf içerisinde farklı etkinlikler yaptırarak dikkatlerinin dağılması engellenmeli.	4
	Tarih konularını öğretecek farklı yöntemler denenmeli.	2
	Öğrencilere çeşitli etkinlikler yaptırarak hazırbulunuşlukları artırılmalı.	3
	Sosyal bilgiler dersine önem verilmeli ve desteklenmeli.	5
	Öğrencilerin disiplin sorunlarını çözmek için rehber öğretmenler tarafından destekleme eğitimi verilmelidir.	2
	Öğrencilerin motivasyonlarını arttıracak etkinlikler yapılmalı	2

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların en çok (n=11) yaşanan “Disiplin sorunları”nı öğrencilerden kaynaklanan sorunlar olarak dile getirdikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca bazı katılımcıların (n=5) öğrencilerin sosyal bilgiler derslerine gereken önemi vermemeleri ve ilgi göstermemelerini de öğrencilerden kaynaklanan sorunlar arasında ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar bu sorunlara yönelik çeşitli önerilerde bulunmuştur. Örneğin yaşanan disiplin sorununa yönelik olarak öğretmenlerin sınıf içerisinde farklı etkinlikler yapması, ailelerle konuşularak konu ile ilgili bilgilendirme yapılması, öğrencilere sorumluluk verilmesi ve rehber öğretmenleriyle iş birliği yapılması gibi önerilerde bulunmuştur. Konuya yönelik katılımcıların vermiş oldukları cevaplardan bazılarına ise aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrencilerde disiplin sorunlarının olduğunu gözlemledim. Bazıları öğretmenlerine saygılı davranmıyor.” K1

“Sosyal bilgiler dersi öğrenciler tarafından matematik gibi dersle göre daha önemsiz görülüyor. Öğrencilere sosyal bilgiler dersinin önemini kavratacak uygulamalar yapılmalı.” K6

“Öğrenci motivasyonunun düşük olması.” K7

“Öğrenciler aşırı enerjik ve hareketli oldukları için derste yaşanabilecek en ufak bir boşlukta dersi kaynatmaya yönelmektedirler. Öğretmenin her daim öğrenciyi derste tutması gerektiğini düşünüyorum.” K11

“Pandeminin etkisiyle çocukların okul kavramından biraz uzaklaştığını düşünüyorum. Bazı öğrenciler kendilerini evde gibi hissedebiliyor. Tabi ki bunda suç tamamıyla öğrencinin değil aile ve öğretmene de büyük iş düşüyor.” K15

3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın “Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?” üçüncü alt problemine yönelik katılımcıların çoğunun (n=11) ders kitabından kaynaklanan sorunların var olduğunu, diğer katılımcıların ise (n=5) herhangi bir sorun olmadığını ifade ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerine göre sosyal bilgiler ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

		Katılımcılar	n
Sorunlar	Kitaplarda görsellere yeterince yer verilmemesi	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K13, K16	8
	Kitap içerisinde etkinliklere az yerilmesi	K2, K6, K8, K10, K16	5
	Ders kitaplarında güncel hayattan örneklerin az olması	K3, K4, K6	3
	Ders kitabındaki soruların nitelik ve nicelik açısından yetersiz olması	K3, K10	2
	Kitapların öğrenci düzeyine uygun olmaması	K10	1
Çözüm Önerileri	Ders kitaplarında güncel bilginin yetersiz olması	K14	1
	Kitapların görsellerle desteklenerek hazırlanması	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K13, K16	8
	Kitap içerisinde yer alan etkinlikler artırılabilir	K2, K6, K10, K16	4
	Ders kitaplarında günlük hayattan örnekler artırılmalı	K3, K4, K6	3
	Ders kitabında daha farklı sorular yer almalı	K3	1
	Ders kitapları öğrencilerin yaş grupları dikkate alınarak revize edilmeli	K6, K10	2
	Kitaplar güncellenmeli	K14	1
	Sorun yok	K7, K9, K11, K12, K15	5

Tablo 3'te verilen katılımcı görüşleri incelendiğine katılımcıların 8'inin "Kitaplarda görseller yeterince yer verilmemesi"ni ders kitaplarından kaynaklanan bir sorun olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. "Kitap içerisinde etkinliklere az yerilmesi" ise katılımcıların bazılarının (n=5) belirttiği diğer bir sorundur. Katılımcılar bu sorunların çözümüne yönelik kitaplarda görsel ve etkinliklerle daha çok yer verilmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Konuya yönelik katılımcılardan bazılarının ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

"Kitaplar içerik bakımından iyi fakat görsel alanda sınıf içerisinde yetersiz kalıyor. Öğrenciler konu ile bilgiye uygun görsel olmadığı için anlamada zorluk yaşayabiliyorlar." K1

"Ders kitapları öğrenci düzeyine çok fazla uymuyor. Görsellerle desteklenerek öğrencilere kazandırılmak istenenler daha iyi anlatılabilir." K6

"Ders kitabında çoğunlukla konu ile ilgili örnek metinlere yer verilmiş ve etkinlik olarak da eksiklikleri var. Kitabın içeriğinde önce konunun kavramın ne olduğunu derinlemesine anlatıp sonra örnek metinlere yer verilebilir. Etkinlik sayısı artırılabilir." K8

"Ders kitapları düz yazı şeklinde aşırı bilgi verici metinler ile doludur. Etkinlik işlev ve sayısı da yetersizdir daha öğretici ama öğrencinin dersten kopuşunu engelleyecek şekilde hazırlanabilir. Ders kitapları, Öğretmen odaklı değil öğrenci odaklı hazırlanmalıdır. Öğrenci tür ve kademesine göre daha nitelikli hale getirilebilir." K10

"Ders kitabında bazen çok yazı olabiliyor ve bu da öğrencilerin ilgilerinin azalmasına ve sıkılmasına neden oluyor. Ders kitabında daha çok görsel öge ve örnek olarak eğitici karikatürler konulması öğrencilerin ilgisini arttıracaktır." K13

"Ders kitabı bazı güncel konularda yetersiz kalıyor. Kitaplar güncellenmeli." K14

3.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın "Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde öğretim programından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri var mı?" alt problemine yönelik katılımcıların tamamının sosyal bilgiler öğretim programından kaynaklanan sorunların olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların öğretim programına yönelik olarak belirttikleri sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

		Katılımcılar	n
Sorunlar	Ders saatinin yetersizliği	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K14, K15, K16	15
	Bazı konuların öğrenci düzeyine göre ele alınmaması	K3	1
	Programda yer alan konuların uygulamaya dönüştürülmemesi	K4	1
	Ders programında yer alan beceri ve değerlerin kazandırılması için farklı yöntemlerin olmaması	K4, K5, K6, K12	4
	Konu yoğunluğunun fazla olması	K10, K13	2
	Ders saatinin artırılması	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16	15
Çözüm Önerileri	Derslerde uygulamaya yönelik etkinlikler yapılmalı	K4	1
	Konuların öğrenci seviyeleri dikkate alınarak programın düzenlenmesi	K3	1
	Öğrencilere beceri ve değerlerin kazandırılması için farklı yöntemler kullanılmalı, bu konuya ayrıca önem verilmeli	K4, K5, K6, K12	4
	Programdaki konular sadeleştirilmeli	K10, K13	2

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamının sosyal bilgiler öğretim programından kaynaklanan sorunun ders saati yetersizliğini olduğunu, bu sorunun çözümü için ise ders saatlerinin artırılması gerektiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Ders programında yer alan beceri ve değerlerin kazandırılması için farklı yöntemlerin olmaması, konu yoğunluğunun fazla olması da katılımcıların dile getirdikleri sosyal bilgiler öğretim programından kaynaklanan sorunlardan bazıları olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır.

“Derste işlene konular dikkate alındığında ders süresi yetersiz kalması büyük bir sorundur. Bu nedenle bazı önemli konuların üzerinde daha az durulabiliyor.” K1

“Ders programında beceri ve değer öğretiminin nasıl olacağını kazanımlara göre anlatılmaması beceri ve değerlerin kazandırılma amacını arka plana atıyor. Bu sorunun çözümü için öğretim programları geliştirerek kazanım odaklı beceri ve değer öğretimi ile ilgili etkinlik, yöntem teknik örnekleri verilmeli.” K5

“Ders saatlerinin yetersiz. Bu durumda hem öğretmen hem de öğrenci açısından olumsuz yönleri var. Ders saatinin az olması yeterli bilgilendirilmenin olmamasına sebebiyet verebiliyor, bazen ve bazı etkinlikler ders içinde göz ardı ediliyor. Bu durumun düzeltilmesi için de ders saatlerinin artırılması gerekir.” K9

“Konular yoğun bir şekilde programa yerleştirildiği için dönem içinde bazı konular yetişmiyor, ayrıntı ve detay bilgileri azaltarak hem öğrencinin kullanabileceği hem de genel kültür düzeyini artırıcı salt bilgilere yer verilmelidir.” K10

“Ders müfredata göre ilerlediği için öğrenciye yeterli bilgi verilemeden diğer konuya geçiliyor. Ders saatleri artırılarak bu sorunun önüne geçilebilir.” K11

“Diğer derslere kıyasla sosyal bilgiler dersinin kazanım ve becerilerinin öğrencilerin gerçek yaşamlarında kullanma yönünden çok daha fazla etkin olduğu, etkin vatandaş ve bilincinin oluşturulması açısından yadsınamaz bir ders olduğu kabul edilmeli ve ders süreleri artırılmalıdır.” K12

“Konular çok yoğun olduğundan dolayı konular çok hızlı işlenip geçilebiliyor veya eğitim döneminde konular yetişmeyebiliyor. Çözüm olarak ya konular ayrıntı bilgilerden arındırılmalıdır ya da ders saatleri artırılmalıdır.” K13

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Gerçekleştirilen bu çalışmada bulgulara dayalı olarak elde edilen sonuçlar şöyledir:

Katılımcılar en çok sosyal bilgiler öğretmenlerinin geleneksel öğretim yöntemlerinin dışına çıkamamasını sorun olarak nitelendirmişler, bu sorunun çözümü için ise güncel öğretim yöntemleriyle ilgili öğretmenlere eğitim verilmeli önerisinde bulunmuşlardır. Teknoloji odaklı materyal ve etkinlik kullanmama, katılımcıların gözlemlendiği öğretmen kaynaklı sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle teknoloji tabanlı eğitimlerin verilmesi ve farklı materyal kullanımının teşvik edilmesi katılımcıların bu konuya yönelik önerileri arasında yer almıştır. 3 katılımcı ise öğretmenlerden kaynaklı herhangi bir sorunla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda okullarda yaşanan disiplin sorunlarının öğrencilerden kaynaklanan sorunlar arasında yer aldığı katılımcıların çoğu tarafından dile getirilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerden kaynaklanan disiplin sorunlarının var olduğunu Gönenç ve Açıkalın (2017), Tahiroğlu (2006) ve Yılmaz ve Tepebaş (2011) tarafından yapılan çalışmalarda da ortaya konulmuştur. Katılımcılar disiplin sorunlarına yönelik ailelerle iş birliği yapılması, sorumluluk bilincinin kazandırılması, farklı öğretim etkinlikleriyle derse ilginin ve motivasyonun artırılması önerilerinde bulunmuşlardır. Öğrencilerden kaynaklanan diğer bir sorun ise öğrencilerin sosyal bilgiler dersini diğer derslere oranla daha az önemsemesi katılımcı görüşlerine göre tespit edilmiştir. Gönenç ve Açıkalın (2017) ile Yılmaz ve Tepebaş (2011)'in yapmış oldukları çalışmalarda da öğrencilerin sosyal bilgiler derslerine yeteri kadar önem vermedikleri öğretmenlerin görüşlerine göre ortaya konulmuştur. Bu sorunun çözümü için sosyal bilgilere verilen önemin verilmesi ve desteklenmesi önerisinde bulunmuşlardır.

Ders kitaplarından yeterince görsel öğeler ve etkinlikler içermemesinin birçok tarafından dile getirilen ders kitabından kaynaklanan sorunlar arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gönenç ve Açıkalın (2017) çalışmalarında katılımcı öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabında yer alan görsellerin nicelik

ve nitelik açısından yetersiz olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Katılımcılar bu soruna yönelik ders kitabının güncellenerek görsel öğelerin ve etkinliklerin artırılması önerisinde bulunmuşlardır. Beş katılımcı ise sosyal bilgiler ders kitabından kaynaklanan herhangi bir problem gözlemlemediğini ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programından kaynaklanan sorunlar katılımcı görüşlerine göre incelendiğinde, katılımcıların neredeyse tamamı tarafından ders saatinin konu içeriğine göre yetersiz kalması karşılaşılan en büyük sorun olarak ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Koçoğlu ve Egüz (2019) ile Gönenç ve Açıkalın (2017) tarafından yapılan çalışmalarda da sosyal bilgiler ders saatinin yetersiz olmasının karşılaşılan en önemli sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar bu soruna çözüm olarak ders saatinin artırılmasını ona alternatif olarak da konu içeriğinin azaltılmasını önermişlerdir.

KAYNAKÇA

- Koçoğlu, E. ve Egüz, Ş. (2019). Türkiye’de, sosyal bilgiler eğitimine ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 26-37.
- Yılmaz, K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 157-177.
- Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretim okulları ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gönenç, S. ve Açıkalın, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve bunlara getirdikleri çözüm önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(1), 26-41
- Akdemir, A. S. (2013). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları*. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 15-28.
- Altıntaş, S. ve Görgeç, İ. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik uygulaması üzerine görüşleri (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği). *Turkish Studies*, 9(8), 197-208.
- Aslan, M. ve Sağlam, M. (2018). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 144-162
- Atanur Başkan, G., Aydın, ve Madden, T. (2006). Türkiye’deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bir bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 35-42.
- Baştürk, S. (2009). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *İlköğretim online*, 8(2), 439-456.
- Bektaş, M. ve Ayvaz, A. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinden beklentileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 209-232.
- Bilir, A. (2011). Türkiye’de öğretmen yetiştirmenin tarihsel evrimi ve istihdam politikaları. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 44(2), 223-246.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Sünkür-Çakmak, M. (2019). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerine ilişkin görüşleri. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 207-226.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinden beklentileri ve bu beklentilerin karşılanma düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 155-172.
- Çepni, O. ve Aydın, F. (2015). Coğrafya öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 285-304.
- Çepni, O., Aydın, F. ve Şahin, V. (2015). Coğrafya öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 4(1), 35-49.

- Dönmez Usta, N. ve Turan Güntepe, E. (2016). Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Journal of International Social Research*, 9(42), 1214-1223.
- Eraslan, A. (2009). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması" üzerine görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 3(1), 207-221.
- Göktaş, Ö. ve Şad, S. N. (2014). Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersi uygulama öğretmenlerinin seçim süreci: Ölçütler, sorunlar ve öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(4), 115-128.
- Görgeç, İ., Çokçalışkan, H. ve Korkut, Ü. (2012). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adayları, uygulama öğretmenleri ve uygulama öğretim üyeleri açısından işlevselliği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 56-73.
- Güven, D. (2010). Profesyonel bir meslek olarak Türkiye’de öğretmenlik. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27(2), 13-21.
- Kale, M. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde karşılaştıkları sorunlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 255-280.
- Kılıç, D. (2004). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adayları üzerine etkisinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 172-184.
- Kirksekiz, A., Uysal, M., İşbulan, O., Akgün, Ö., Kiyici, M., ve Horzum, M. (2015). Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine eleştirel bir bakış: Problemler, beklentiler ve çözüm önerileri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 4(2), 433-451.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd Edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Özdaş, F. ve Çakmak, M. (2018). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi (Teke) Dergisi*, 7(4), 2747-2766.
- Özkılıç, R., Bilgin, A. ve Kartal, H. (2008). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim online*, 7(3), 726-737.
- Şimşek, S., Alkan, V. ve Erdem, A. R. (2013). Öğretmenlik uygulamasına ilişkin nitel bir çalışma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 63-73.
- Taşdere, A. (2014). Sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine yönelik yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1477-1497.
- Yıldırım Yakar, Z., Uzun, E. ve Tekerek, B. (2021). Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 220-245.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Kab, İ. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine yönelik görüş ve değerlendirmeleri. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 197-215.
- Yılmaz, M. ve Özçakmak, H. (2015). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersleriyle ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 4(1), 127-136.